

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ КЛАСТЕРНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬНОГО РИНКУ

Мокляк М.В., к.е.н., старший викладач

Полтавський національний технічний університет ім. Ю.Кондратюка

Постановка проблеми в загальному вигляді. Для досягнення конкурентоспроможного аграрного виробництва необхідно обрати відповідний тип його розвитку, що забезпечить стійке зростання обсягів господарської діяльності аграрних підприємств. Таким типом розвитку, на наш погляд, має бути інноваційний, оскільки саме інноваційний процес у аграрному виробництві пов'язаний з організаційно-економічним, техніко-технологічним оновленням, спрямованим на удосконалення процесу виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, підвищення ефективності та конкурентоспроможності на основі використання досягнень науки, техніки, передового національного та світового досвіду. Інноваційна модель розвитку в умовах глобалізації передбачає використання нових організаційних форм у виробничій і збутовій сферах, що суттєво прискорює процеси передачі інноваційних розробок у різні галузі.

Одним із основних напрямів підвищення ефективності розвитку агропродовольчого ринку є створення кластерів, у межах яких відбувається поєднання господарських процесів із науково-інноваційною діяльністю.

Стан вивчення проблеми. Зазначені питання знайшли своє відображення у працях таких вчених-економістів, як О. Березін, П. Гайдуцький, Б. Данилишин, М. Малік, П. Саблук. Однак, недостатньо дослідженими залишаються методологія і практика особливостей кластеризації агропродовольчого ринку на регіональному рівні.

Постановка завдання. Зважаючи на актуальність та відсутність комплексного характеру вивчення проблеми, основною метою роботи є розробка та економічне обґрунтування заходів з впровадження інноваційної

моделі кластерної організації розвитку агропродовольчого ринку Полтавського регіону.

Результати досліджень. Саме використання кластерної моделі як засобу економічних відносин на регіональному рівні дає глибше, більш зрозуміле уявлення про місцеві економічні чинники та динаміку регіонального розвитку, ніж традиційні методи. Підприємства кластеру – географічно сконцентровані та взаємозалежні через обмін товарів та послуг, який є більш стійким, ніж взаємообмін з рештою суб'єктів економіки. Метою формування кластерів є залучення додаткових коштів до регіону, посилення конкурентоспроможності підприємств шляхом надання допомоги у визначенні та використанні спільних можливостей та розширенні ринку. Кластерний підхід сприяє формуванню у регіоні підприємницького клімату, що стимулює розвиток підприємств та створення нових.

Спираючись на теорію кластерного підходу, пропонуємо модель кластеру агропродовольчого ринку у Полтавській області (рис. 1).

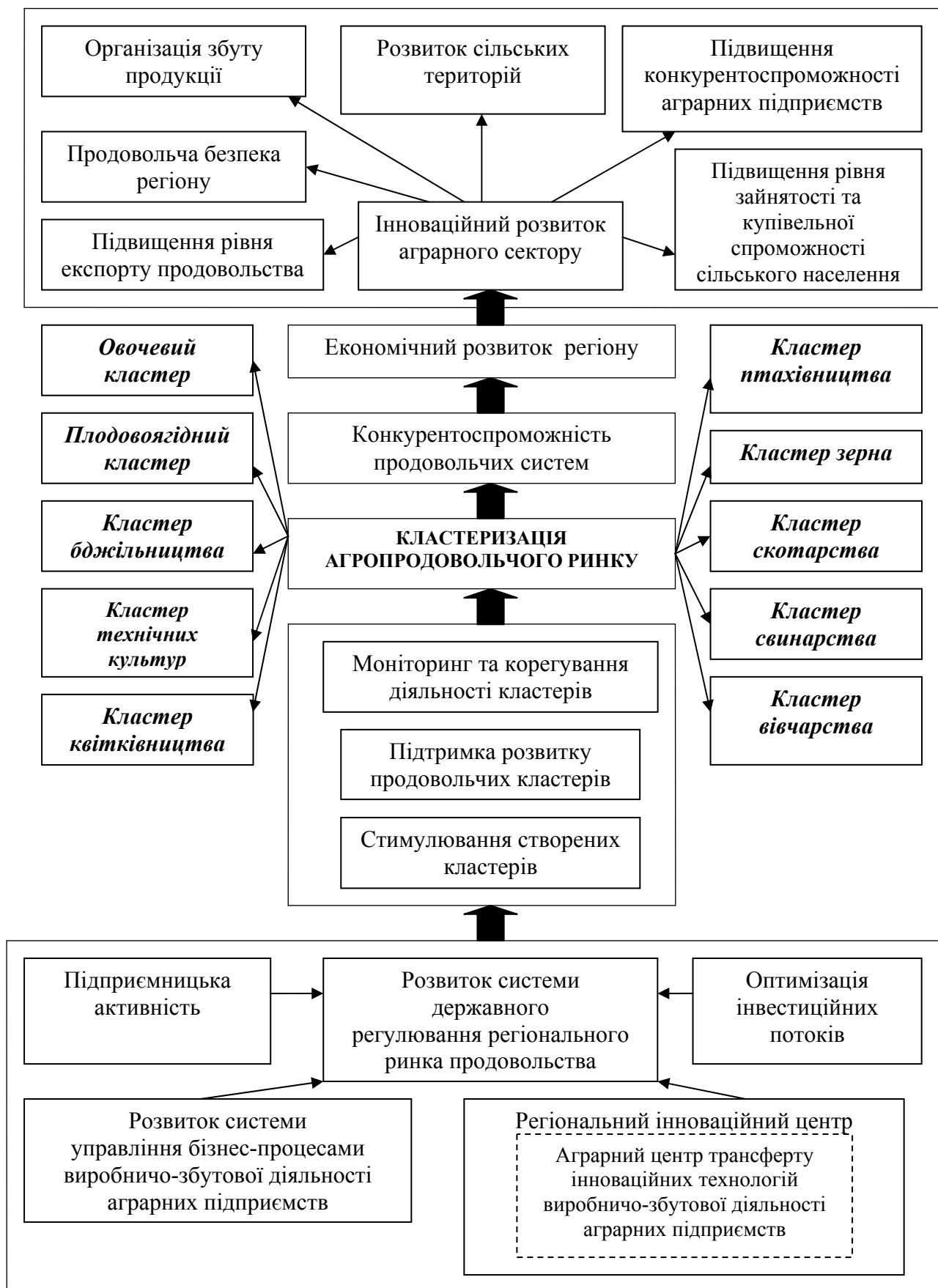

Рис. 1. Кластерна модель розвитку агропродовольчого ринку регіону [запропоновано автором]

Зважаючи на агропромислову спеціалізацію Полтавської області, ми пропонуємо використати наявний потенціал виробництва та переробки

зернової продукції, покладений на інноваційну основу, з метою формування регіонального кластеру. Аналізуючи структуру виробництва області, ми дійшли висновку про можливість формування в області агропромислового кластеру зерна, що дасть змогу оптимізувати просування зерна від виробника до кінцевого споживача та забезпечить додаткові переваги кожному учаснику угруповання. Для цього область володіє достатніми можливостями виробництва сировини (область посідає перше місце в Україні у структурі виробництва зернових та зернобобових культур), наявністю значної кількості сертифікованих зерноскладів для її зберігання (у разі відсутності власних елеваторів у безпосереднього виробника), мережею гуртових посередників та характеризується розвиненою зернопереробною та харчовою промисловістю.

У цілому в області близько 1183 аграрних підприємств, що здійснюють свою основну діяльність у сфері виробництва та реалізації продукції зернових та зернобобових культур [1].

Область має достатній рівень наукового та кадрового забезпечення – науково-дослідні інститути, а саме: Полтавський інститут агропромислового виробництва ім. М.І. Вавілова НААНУ, Полтавська державна сільськогосподарська дослідна станція, Полтавська державна аграрна академія. В області діють з достатнім рівнем розвитку заготівельні, переробні, торгівельні підприємства різних форм власності. Вони можуть відігравати роль основних ланок агропромислового кластера зерна регіону.

З метою безпосередньої організації кластера слід визначити підприємство-лідер, що виконуватиме основні функції гуртового посередника, та виробників сировини, виявити ключових партнерів щодо переробного та харчового виробництва, потенційних партнерів щодо наукового супроводу, ідентифікувати регіональні можливості стратегічного розвитку інтегрованої структури.

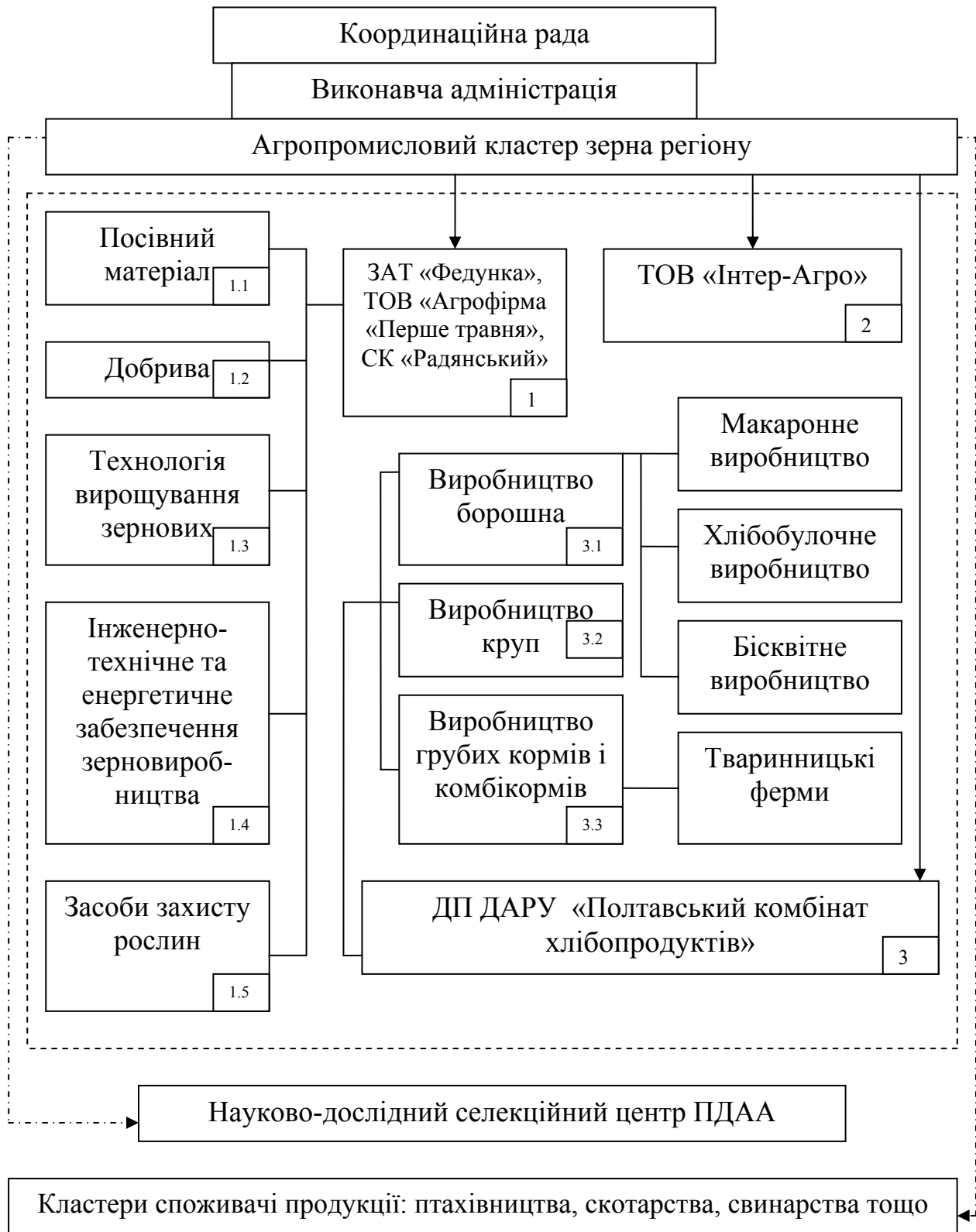
Керуючись принципами створення продовольчого кластеру, нами визначено торгівельне підприємство, здатне стати ядром кластеру та виконувати у ньому системоутворюючі функції. У Полтавській області функціонують 5 крупних торгівельних підприємств, на частку яких припадає

понад 50 % продажу продукції зернових та зернобобових культур. До них належать ТОВ «Інтер-Агро», ТОВ «Нібулон», ТОВ «Амарант», ТОВ «Українське зерно», ТОВ «Форос Агро». На нашу думку, в якості підприємства-лідера агропромислового кластеру зерна доцільно розглядати ТОВ «Інтер-Агро». При цьому слід враховувати й те, що високий рейтинг за рівнем регіонального розвитку за високого рівня наявного потенціалу має аграрний сектор Глобинського, Новосанжарського та Кобеляцького районів, агропідприємства яких є основними постачальниками сировини ТОВ «Інтер-Агро». Тому ці райони у межах проведеного дослідження можуть розглядатися як системоутворююче ядро для обґрунтування можливостей застосування інновацій в агровиробничій та збутовій сферах на основі кластеризації.

Розроблена нами структура агропромислового кластеру зерна наочно демонструє виділення у його межах трьох підкластерів: 1) зерновиробничого; 2) просування зерна на ринок; 3) переробного та харчового виробництва (рис. 2).

Органом управління кластеру буде Рада, до складу якої входитимуть власники (керівники) підприємств та представники регіональних органів влади. Рада кластеру має здійснювати координаційні, аналітичні, розпорядчі та контролюючі функції у межах спільних фінансових, матеріальних, інформаційних, інноваційних та інших ресурсів. Основні принципи управління агропромисловим кластером зерна мають ґрунтуватися на методології індикативного планування та довготривалих договірних відносин.

До кожного з підкластерів входять учасники кластеру, яким характерні однотипні за технологією виробництва. Перший з них поєднує сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства Глобинського, Кобеляцького, Миргородського, Новосанжарського, Семенівського та Шишацького районів Полтавської області, які є безпосередніми виробниками продукції зернових культур.

1, 2, 3 – технологічні підкластери

Рис. 2. Агропромисловий кластер зерна Полтавського регіону [запропоновано автором]

Розрахуємо показники ефективності функціонування трьох учасників цього підкластеру: ЗАТ «Федунка» Шишацького району, ТОВ «Агрофірма «Перше травня» Новосанжарського району, СК «Радянський» Кобеляцького району Полтавської області. Другий технологічний підкласстер являє собою основний сектор, на який покладено функції з подальшого просування на ринку зернової продукції (ТОВ «Інтер-Агро»). Третій виробничо-технологічний підкласстер – переробний та харчовий, поєднує переробні та харчові виробництва, де одним із основних компонентів є продукт, що отримується при переробці зерна (ДП ДАРУ «Полтавський комбінат хлібопродуктів»). Це борошно, крупи, грубі корми, комбікорми, макаронні вироби тощо. До агропромислового кластеру зерна також передбачається залучити підприємство, яке активно співпрацюватиме з виробничим підкласстером і забезпечить його науковий супровід - Науково-дослідний селекційний центр Полтавської державної аграрної академії. На рис. 2 зображені і ті кластери агропродовольчого ринку регіону (в основному тваринництва), з якими може активно співпрацювати кластер зерна, як споживачами кормових сумішей.

Проведемо прогнозний розрахунок загального економічного результату виробництва зерна озимої пшениці з урахуванням впровадження інноваційного проекту виробничим блоком кластеру (табл. 1).

Таблиця 1

Показники прогнозу економічних результатів виробництва зерна озимої пшениці з урахуванням впровадження інноваційного проекту виробничим блоком кластеру, 2012-2014 рр.

[систематизовано автором]

Показники	Роки:			Всього
	2012	2013	2014	
Виручка від реалізації, тис. грн.	6787,4	8184,1	9904,6	24876,1
Витрати на виробництво, тис. грн.	4596,2	5515,5	6618,4	16730,1

У т.ч.: вартість реалізації інноваційного проекту, тис. грн.	711,5	853,8	1024,5	2589,8
Прибуток, тис. грн.	2191,2	2668,6	3286,1	8145,9
Прибуток без інновацій, тис. грн.	1290,1	1577,4	1954,8	4822,3
Додатковий прибуток від реалізації інноваційного проекту, тис. грн.	901,1	1091,2	1331,4	3323,7
Роялті (1 % від додатково одержаного прибутку), річна, грн.	9011	10911,6	13313,6	33236,2
Прибуток виробника, тис. грн.	2182,3	2657,6	3272,7	8112,6
Рівень рентабельності, %	47,5	48,2	49,4	-

Дані таблиці 1 свідчать, що додатковий прибуток від впровадження інноваційного проекту складе вже у перший рік 901,3 тис. грн., тоді як вартість реалізації проекту становить 711,5 тис. грн. Такий рівень прибутковості забезпечується високим рівнем урожайності нового інтенсивного сорту пшениці – 60 ц/га. Ціни реалізації на одержану продукцію ми враховували без підвищення відповідно до підвищення якості продукції. Загальний прибуток виробничого блоку кластеру за період 2012-2014 рр. становитиме 8112,6 тис. грн. Рівень рентабельності у середньому за три роки – 48,4 %.

Зазначимо, що науково-дослідний селекційний центр одержує наступні виплати за використання інноваційного продукту у виробництві:

- 1) роялті за використання технології вирощування нового сорту пшениці Манжелія за мінімальної системи обробітку ґрунту;
- 2) плату за технологічний супровід, консультування.

Визначимо, які переваги від впровадження інноваційного проекту матиме інший учасник кластеру – гуртовий посередник. При здійсненні прогнозних розрахунків ціну продажу 1 ц пшениці ми визначали у розмірі 2000 грн. у 2012 р., 2200 грн. – у 2013 р., 2400 грн. – у 2014 р. Розрахунок прогнозної виручки від реалізації зерна озимої пшениці ТОВ «Інтер-Агро» наведено у таблиці 2.

Таблиця 2

**Показники прогнозу виручки від реалізації зерна озимої пшениці
гуртового посередника - учасника кластеру ТОВ «Інтер-Агро»,
2012-2014 рр. [систематизовано автором]**

Показники	Роки:			Всього
	2012	2013	2014	
Витрати на придбання зерна, одержаного за традиційної системи вирощування, у виробника, млн. грн.	5,2	6,2	7,5	18,9
Витрати на придбання зерна, одержаного за інноваційної системи вирощування, у виробника, млн. грн.	6,8	8,2	9,9	24,9
Обсяги реалізації зерна пшениці 1-3 класу, одержаного за традиційної системи вирощування, тонн	5279,7	5649,3	6044,8	16973,8
млн. грн.	10,5	12,4	14,5	37,4
Обсяги реалізації зерна пшениці 1-3 класу, одержаного за інноваційної системи вирощування, тонн	6888	7370,2	7886,1	22144,3
млн. грн.	13,8	16,2	18,9	48,9
Додаткові обсяги реалізації за рахунок впровадження інноваційного проекту, тонн	1608,3	1720,9	1841,3	5170,5
Прибуток, одержаний у результаті реалізації зерна пшениці 1-3 класу, отриманого за традиційної системи вирощування, млн. грн.	5,3	6,2	7,0	18,5
Прибуток, одержаний у результаті реалізації зерна пшениці 1-3 класу, отриманого за інноваційної системи вирощування, млн. грн.	7,0	8,0	9,0	24,0
Додатковий прибуток, одержаний посередником за рахунок впровадження інноваційного проекту виробничим блоком кластеру, млн. грн.	1,7	1,8	2,0	5,5

Аналіз даних таблиці 2 свідчить, що ТОВ «Інтер-Агро» протягом прогнозного періоду вже у перший рік впровадження інноваційного проекту реалізує додаткових 1608,3 тонн пшениці (разом за прогнозні три роки – 5170,5 тонн). Це забезпечить одержання додаткового прибутку у перший рік 1,7 млн. грн., а загалом за 2012-2014 рр. – 5,5 млн. грн. Отже, за рахунок реалізації інноваційного проекту гуртовий посередник одержить у перший рік на 32,1 % більше прибутку, ніж за звичайних умов діяльності виробничого блоку кластера.

Показники порівняння прогнозу економічних результатів діяльності учасників кластеру з урахуванням впровадження інноваційного проекту у 2012-2014 рр. наведені у таблиці 3.

**Показники порівняння прогнозу економічних результатів діяльності учасників кластеру з урахуванням
впровадження інноваційного проекту, 2012-2014 рр. [систематизовано автором]**

Показники	ЗАТ «Федунка» Шишацького району			ТОВ «Агрофірма «Перше травня» Новосанжарського району			СК «Радянський» Кобеляцького району			ТОВ «Інтер-Агро»		
	до впровадження інноваційного проекту	після впровадження інноваційного проекту	абсолютне відхилення показників (+, -)	до впровадження інноваційного проекту	після впровадження інноваційного проекту	абсолютне відхилення показників (+, -)	до впровадження інноваційного проекту	після впровадження інноваційного проекту	абсолютне відхилення показників (+, -)	до впровадження інноваційного проекту	після впровадження інноваційного проекту	абсолютне відхилення показників (+, -)
Виручка від реалізації, тис. грн.	4860,8	5879,3	1018,5	6413,1	8745,4	2332,3	7688,7	10251,4	2562,7	37400	48900	11500
Витрати на виробництво (придбання), тис. грн.	3594,2	4046,9	452,7	5064,4	6047,5	983,1	5481,8	6635,7	1153,9	18900	24900	6000
Прибуток, тис. грн.	1266,8	1826,6	559,8	1348,6	2684,3	1335,7	2206,9	3601,7	1394,8	18500	24000	5500

Аналіз даних таблиці 3 свідчить про позитивний прогностичний ефект створення кластеру. Так, очікується, що ЗАТ «Федунка» Шишацького району за досліджуваний період одержить додаткового прибутку 559,8 тис. грн., ТОВ «Агрофірма «Перше травня» Новосанжарського району – 1335,7 тис. грн., СК «Радянський» Кобеляцького району Полтавської області – 1394,8 тис. грн., а ТОВ «Інтер-Агро» - додаткових 5,5 млн. грн.

У перспективі створення кластерів з виробництва та реалізації зерна пшениці сприятиме розвитку національного господарства, зменшить залежність споживчого ринку від імпорту.

Висновки. Кластеризація нині стає дієвим напрямом підвищення конкурентоспроможності як окремих підприємств, регіонів, так і національної економіки у цілому. Проведений аналіз галузей агропродовольчої сфери Полтавської області засвідчує, що задіяні у ній аграрні підприємства щільно пов'язані між собою та мають на меті одержання економічного результату від спільної діяльності. Зазначене підтверджує можливість формування кластерів з виробництва високоякісного зерна пшениці у області. Зважаючи на ефективність даного напрямку інтеграції підприємств агропродовольчої сфери з просування продукції від виробника до споживача, автором окреслено передумови та перспективи формування агропромислового кластеру зерна і створено кластерну модель розвитку агропродовольчого ринку регіону, що забезпечить населення області високоякісною продукцією й сприятиме розвитку збуту продукції аграрних підприємств.

Список використаної літератури.

1. Дані Головного управління статистики у Полтавській області. - <http://poltavastat.pi.net.ua>.
2. Мокляк М. В. Сучасні аспекти інноваційного типу розвитку торговельних аграрних підприємств / М. В. Мокляк // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка: Економічні науки. Вип. 104. – Харків: ХНТУСГ, 2010. – С. 245–251.

3. Мокляк М. В. Стан розвитку торгівлі аграрною продукцією у Полтавській області / М. В. Мокляк // Вісник аграрної науки Причорномор'я: Економічні науки. Вип. 2 (59). – Миколаїв: МДАУ, 2011. – С. 113–120.
4. Мокляк М. В. Роль інноваційних процесів у розвитку виробничої сфери аграрних підприємств / М. В. Мокляк // Інноваційні аспекти управління підприємствами аграрної сфери. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Полтава: ПДАА, 2010. – С. 25–27.
5. Мокляк М. В. Методологічні підходи щодо інноваційної моделі кластерної організації розвитку агропродовольчого ринку / М. В. Мокляк // Формування та розвиток інтеграційних процесів в АПК. Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції. – Полтава: ПДАА, 2011. – С. 70–72.
6. Березін О.В. Інфраструктура ринку аграрної продукції в Полтавській області / О.В. Березін, М. В. Мокляк // Економіка АПК. – 2011. - № 4. – С. 45-50.
7. Данилишин Б. Аграрна політика: час визначитися / Б. Данилишин, А. Лисецький // Урядовий кур'єр. – 17.05 2005. – с. 13.
8. Саблук П.Т. Аграрним реформам – усвідомлений розвиток / П. Саблук // Економіка АПК. – 2012. - № 6. – С. 3-6.
9. Саблук П.Т. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформ.-аналіт. зб. Випуск 5 // Саблук П.Т. – К.: Лібра, 2002. – 587 с.
10. Саблук П.Т. Глобалізація і продовольство: Монографія / Саблук П.Т., Білорус О.Г., Власов В.І. – К.: ННЦ «ІАЄ», 2008. – 632 с.

УДК 338.439.5:338.433.001.76

Мокляк Мирослава Володимирівна, кандидат економічних наук, старший викладач кафедри маркетингу, Полтавський національний технічний університет ім. Ю.Кондратюка. **ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ КЛАСТЕРНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ**. Розглядаються питання підвищення ефективності функціонування агропродовольчого ринку. Розроблено заходи з впровадження інноваційної моделі кластерної організації розвитку агропродовольчого ринку Полтавського регіону.

Ключові слова: агропродовольчий ринок, сільськогосподарська продукція, кластеризація, науково-інноваційна діяльність.

УДК 338.439.5:338.433.001.76

Мокляк Мирослава Владимировна, кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры маркетинга, Полтавский национальный технический университет им. Ю. Кондратюка. **ВНЕДРЕНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ МОДЕЛИ КЛАСТЕРНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ РАЗВИТИЯ АГРОПРОДОВОЛЬСТВЕННОГО РЫНКА**. Рассматриваются вопросы повышения эффективности функционирования агропродовольственного рынка. Разработаны меры по внедрению инновационной модели кластерной организации развития агропродовольственного рынка Полтавского региона.

Ключевые слова: агропродовольственный рынок, сельскохозяйственная продукция, кластеризация, научно-инновационная деятельность.

УДК 338.439.5:338.433.001.76

Moklyak Miroslava Vladymyrovna, Associate professor, Senior teacher, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University. **INTRODUCTION OF INNOVATIVE MODEL OF CLUSTER ORGANIZATION OF AGROFOOD MARKET DEVELOPMENT**. The questions of efficiency increase of food market functioning are examined. Measures are developed on the introduction of innovative model of cluster organization of food market development in Poltava region.

Key words: food market, agricultural products, clustering, scientifically-innovative activity.